

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРУКТУРОУТВОРЮЮЧИХ ПРОЦЕСІВ
ВЕРТИКАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

Розглянуто погляди науковців щодо визначення інформаційної концепції інтегрованих структур. Визначено основні напрями та мотиви процесу вертикальної інтеграції. Запропоновано визначення структуроутворюючого процесу вертикальної інтеграції. Проаналізовано стан автоматизованого обміну даними між різними суб'єктами економічного ринку.

Постановка проблеми

Діяльність сучасних компаній здійснюється в умовах дії факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ, які швидко змінюються. Це зумовлено процесами глобалізації, економічної інтеграції, а також науково-технічним прогресом. Успіх діяльності підприємства за такої ситуації багато в чому залежить від ефективності взаємодії з іншими організаціями на різних стадіях створення і просування продукту або послуги до кінцевого споживача, тобто від ефективності вертикальної інтеграції. У цьому контексті постає питання про умови приєднання підприємства до інтеграційної структури або її створення з максимальною ефективністю. Відтак, актуальності набуває проблема інформаційного забезпечення структуроутворюючих процесів вертикальної інтеграції.

Аналіз останніх досліджень

Теоретичні і практичні питання, що пов'язані з інформаційною оцінкою діяльності вертикально інтегрованих структур, знайшли своє відображення в роботах закордонних та вітчизняних вчених-економістів, як І. Адізес, Дж. Акелроф, Р. Акофф, Е. Альтман, П. Друкер, Д. Кемпбел, К. Крістенсен, С. Рід, С. Росс, О. Уільямсон, В. Андрійчук, Г. Жаворонкова, І. Лукінов, І. Ушачов, Г. Черевко та ін. Наразі розвитку процесів вертикальної інтеграції, з точки зору інформаційного забезпечення, викликає зацікавленість інституціональна теорія, згідно з якою в якості одиниці аналізу використовується транзакція, а не товари або послуги. Підприємство розглядається не як виробнича одиниця, а як структура, що керується [1]. В неоінституціональній теорії, що розвиває ідеї інституціоналізму, підприємство являє собою мережу

довготривалих відносин (зв'язків), які об'єднують виробничі та інформаційні фактори в єдину організаційну структуру.

Відомий теоретик менеджменту Пітер Друкер висловив таку думку: «Топ-менеджмент тільки починає розуміти справжні можливості інформації. Але ми вже в змозі визначити у загальних рисах основні складові інформаційної системи, необхідної підприємству. У найближчому майбутньому доведеться мати справу з принципово іншими організаціями (назвемо їх «модифіковані корпорації»), і ми все ясніше бачимо інформаційні концепції, на яких вони будуть будуватися. Ланки «економічного ланцюжку» керівники повинні сприймати як єдине ціле, щоб навчитися ефективно керувати витратами» [5].

Гострі питання інформаційного забезпечення процесів вертикальної інтеграції окреслює й економічна школа Московського державного університету ім. Ломоносова: «Функціонування ринків у вирішальній мірі залежить від того, наскільки економічні агенти володіють інформаційним ресурсом, тобто інформацією про ринок, умови угоди, товар тощо. Складність полягає у тому, що кожному учасникові доступні лише обмежені джерела отримання та обсяг інформації» [8]. Тому, вертикальний інтеграційний процес вирішує і проблеми володіння інформаційними ресурсами, тобто дає можливість інтегрованій структурі позбавитися проблеми асиметричності інформації.

Об'єкти та методика досліджень

В економіці роль нервової системи відіграють інформаційні потоки. Їх порушення призводять до збоїв як у роботі конкретного підприємства, так й всієї галузі сільського господарства. Без достовірної, повної та своєчасної інформації неможливо ефективно керувати будь-яким господарським процесом. Отже, *об'єктом дослідження* є процес організації інформаційного забезпечення створення вертикальних інтеграційних формувань в аграрному секторі економіки.

У ході досліджень використані такі методи, як *абстрактно-логічний* (дослідження напрямів та мотивів структуроутворюючих процесів вертикальної інтеграції), *статистико-економічний* (дослідження цілей здійснення автоматизованого обміну даними), *розрахунково-конструктивний* (виявлення перспектив створення інформаційних систем підприємств).

Результати досліджень

Останнім часом науковою спільнотою активно вивчаються й досліджуються окремі аспекти значення інформації та інтелектуальних ресурсів при забезпеченні конкурентоспроможності компаній [10], місця та ролі інформаційних технологій у системі менеджменту на підприємстві [5], способів управління інформаційними ресурсами та запровадження стратегічних рішень на основі та з використанням інформаційних технологій для забезпечення успішного розвитку підприємств [3].

Незважаючи на численні розробки, залишаються невирішеними питання інформаційного забезпечення структуроутворюючих процесів вертикальної інтеграції. Це стосується критеріїв підбору партнерів з урахуванням їх релевантності, теоретичних та методичних засад створення системи управління інформацією в інтегрованій структурі, методологічних основ вертикальної інтеграції підприємств.

У широкому розумінні, інформаційне забезпечення являє собою процес створення інформаційних умов функціонування системи, забезпечення необхідною інформацією, включення в систему засобів пошуку, отримання, зберігання, накопичення, передачі, обробки інформації, організація банків даних [9]. Створення будь-якої економічної структури повинно ґрунтуватися на всебічному вивченні зовнішніх та внутрішніх інформаційних потоків, які впливають на взаємодію елементів системи. При вертикальній інтеграції підприємств необхідно детально вивчити напрями та мотиви, якими керуються підприємства при створенні інтеграційної структури. Це надасть можливість адекватно оцінити додаткові ефекти та виявити можливі втрати від інтеграційних процесів. Напрями та мотиви структуроутворюючого процесу вертикальної інтеграції представлено на рис. 1.

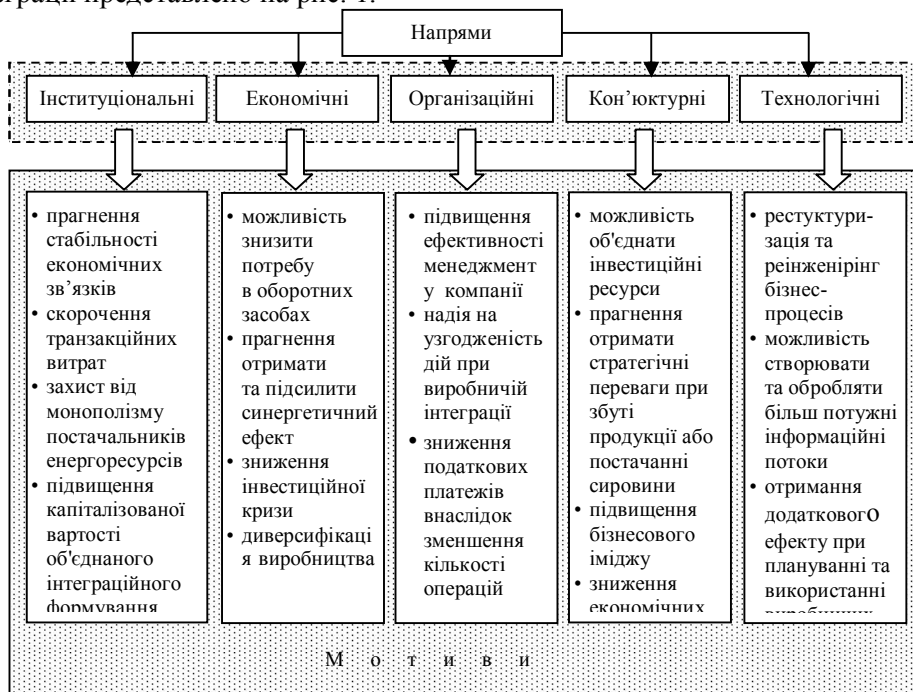

Рис. 1. Основні напрями та мотиви структуроутворюючого процесу вертикальної інтеграції

Джерело: власні дослідження.

Створення вертикальної інтеграційної структури потрібно розглядати як процес перетворення інформації, оскільки управлінські дії – це інформація особливого роду. При цьому чим різноманітнішою може бути реакція суб'єктів інтеграції, тим більшою є потреба в інформації. Стосовно підприємств це означає, що чим мінливіше економічне середовище, чим складніший внутрішній устрій самого підприємства – тим більше інформації потрібно для ефективного управління. Тому управляти, не володіючи інформацією, наразі неможливо.

Структуруючий процес вертикальної інтеграції – організаційно-економічна діяльність, у результаті якої окремі операції (підприємства) з виробництва відповідного продукту трансформуються у загальну структуру, що керується, метою якої є об'єднання бізнес-процесів. Для визначення стану інформаційного забезпечення підприємств проведемо аналіз табл. 1.

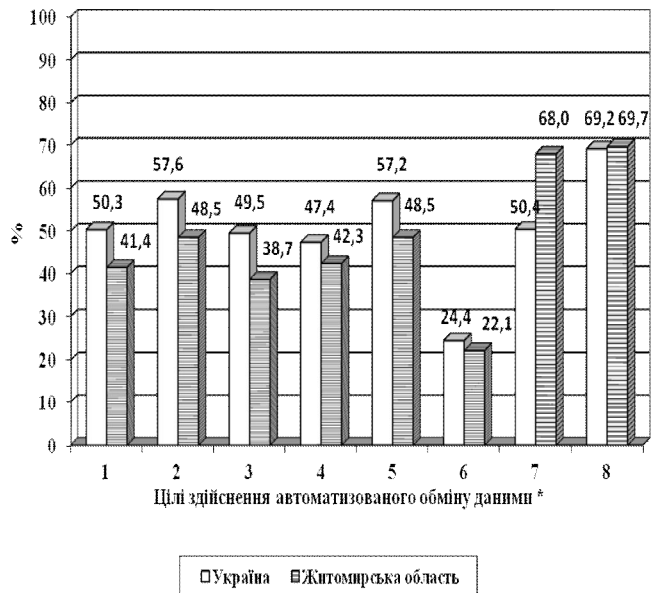
Таблиця 1. Цілі здійснення автоматизованого обміну даними за 2011р.

Цілі автоматизованого обміну даними	Україна		Житомирська область	
	од.	%	од.	%
Надсилання замовлень постачальникам	13207	50,3	283	41,4
Отримання електронних рахунків-фактур	15132	57,6	332	48,5
Отримання замовлень від клієнтів	13005	49,5	265	38,7
Відправлення електронних рахунків-фактур	12447	47,4	289	42,3
Відправлення або отримання інформації про продукцію (каталоги продуктів, прейскурантів тощо)	15033	57,2	332	48,5
Відправлення або отримання транспортної документації (товарно-транспортних накладних)	6398	24,4	151	22,1
Надання платіжних доручень фінансовим установам (банк/клієнт)	13235	50,4	465	68,0
Відправлення або отримання даних для/від державних установ (податкових декларацій, статистичної звітності тощо)	18185	69,2	477	69,7
Кількість підприємств, які здійснювали автоматизований обмін даними	26269	100	684	100

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [4].

Дані табл. 1 свідчать про те, що рівень автоматизації обміну даними є недостатнім. Такі важливі для інтеграційних формувань інформаційні потоки як надсилання та отримання накладних на товари та послуги, знаходиться в межах від 22 до 50 %, що вкрай недостатньо для створення спільного інформаційного простору. Навіть такою необхідною для підприємств електронною платіжною системою як «банк/клієнт», користується лише 50–68 % респондентів. Функціонування інформаційних систем ґрунтується, головним чином, на

застарілих паперових технологіях обробки та поширення інформації, що не забезпечує необхідної оперативності прийняття рішень. Аналізуючи розрахункові дані табл. 1, можна зробити висновок про необхідність інформаційної реструктуризації бізнес-процесів підприємств. Дані таблиці також свідчать про наявність інформаційної асиметрії при автоматизованому обміні даними між суб'єктами ринку. Найбільша питома вага при здійсненні автоматизованого обміну даними припадає на відправлення чи отримання даних від державних установ, що, у свою чергу, тягне розробку телекомунікаційних засобів та державне фінансування в бік фіскальних органів. У результаті цього виникають помилки в організації інформаційних потоків підприємств, інформаційна асиметрія, при якій підприємства повністю володіють інформацією про здачу звітів, проте недостатньо інформовані про стан галузевого ринку. За даними табл. 1 побудовано графік питомої ваги операцій з використанням автоматизованого обміну даними (рис. 2).

Рис. 2. Порівняльна оцінка здійснення автоматизованого обміну даними

*Примітка: 1. Надсилання замовлень постачальникам; 2. Отримання електронних рахунків-фактур; 3. Отримання замовлень від клієнтів; 4. Відправлення електронних рахунків-фактур; 5. Відправлення або отримання інформації про продукцію (каталоги продуктів, прейскурантів тощо); 6. Відправлення або отримання транспортної документації (товарно-транспортних накладних); 7. Надання платіжних доручень фінансовим установам (банк/клієнт); 8. Відправлення або отримання даних для/від державних установ (податкових декларацій, статистичної звітності тощо).

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [4].

Отже, проведене дослідження свідчить про наявність інформаційної асиметрії при автоматизованому обміні даними між суб'єктами ринку. Для запобігання цьому явищу необхідна інформаційна реструктуризація бізнес-процесів підприємств як у Житомирській області, так і цілому в Україні.

Висновки

1. Інформаційне забезпечення структуроутворюючих процесів вертикальної інтеграції – процес створення інформаційних умов організаційно-економічної діяльності, у результаті якої окремі операції (підприємства) з виробництва відповідного продукту трансформуються в загальну структуру, що керується, метою якої є об'єднання бізнес-процесів.

2. До характерних особливостей інформаційного забезпечення структуроутворюючих процесів вертикальної інтеграції слід віднести: переосмислення значення, ролі та місця інформації у системі стратегічних активів компаній; цілеспрямоване вивчення напрямків та мотивів створення інтеграційної структури з метою побудови на підставі цього дослідження моделі інформаційних потоків.

3. Аналітичні дані підтверджують необхідність інформаційної реструктуризації бізнес-процесів підприємств. Дані розрахунків також свідчать про наявність інформаційної асиметрії при автоматизованому обміні даними між суб'єктами ринку.

Перспективи подальших досліджень

Вивчення інформаційного забезпечення структуроутворюючих процесів вертикальної інтеграції та побудова на підставі цього дослідження моделі інформаційних потоків надасть можливість провести реструктуризацію бізнес-процесів підприємств та позбавитися інформаційної асиметрії.

Література

1. *Williamson Oliver E.* Transaction Cost Economics: An Introduction [Електронний ресурс] / *Oliver E. Williamson* – Режим доступу: www.economics-ejournal.org/economics/discussionpapers
2. *Адизес И.* Управление жизненным циклом корпорации: пер.с англ. / *И. Адизес*; –под науч. ред. *А. Г. Сефериана*. – СПб.: Питер, 2007. – 384 с: ил. – (Серия «Теория менеджмента»).
3. *Бармаков Б. М.* Роль информационного обеспечения в управлении компанией / *Б. М. Бармаков* // Управление компанией. – 2007. – № 2.
4. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України: статистичний бюлетень. – Київ: Державна служба статистики України, 2011. – 49с.
5. *Друкер П.* Энциклопедия менеджмента: пер. с англ. / *П. Друкер*.— М. : Изд. дом "Вильямс", 2004. – 432 с.: ил.

6. Информационное обеспечение стратегического управления и планирования [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<http://www.stplan.ru/articles/theory/stplinfo.htm>
  7. Рид Стэнли Фостер Искусство слияний и поглощений: пер. с англ. / *Стэнли Фостер Рид, Александра Рид Лажу*. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. – 958 с.
  8. *Рой Л. В.* Анализ отраслевых рынков: учебник / *Л. В. Рой, В. П. Третьяк*. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 442 с.
  9. Словарь экономических терминов [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.bank24.ru/info/glossary>
  10. Управление знаниями в корпорациях: учебное пособие / *Б. З. Мильнер, З. П. Румянцева, В. Г. Смирнова, А. В. Блинникова*. — М.: Дело, 2006. – 304 с.
-
-